

çilik fikrine pek yer vermemiştir. Bununla birlikte Mısır millî hareketinin öncülerinden Mustafa Kâmil Paşa ile dostluğunu sürdürmüş, İskenderiye valisi olduğu sıralarda onun işgal güçlerine karşı halkı bilinçlendirmek amacıyla düzenlemek istediği mitinge hükümetin olumsuz görüşüne rağmen izin vermiştir. Adalet bakanı yardımcısı iken İngilizler'in Mısır bölge müfettişi Cromer'i ziyaret ettiği takdirde bakanlık görevine getirileceğine dair söz verildiği halde onunla görüşmeye yanaşmamıştır.

İsmâil Sabri, "Mısır Mısırlılar'ındır" görüşüyle Hıdiv İsmâil Tevfik, Abbas Hilmi ve Hüseyin Kâmil Paşa gibi Mısırlı yöneticiler için övgüler kaleme alırken Bâbîlî'ye ilgisiz kalmıştır. Osmanlı Devleti ile İtalya arasında çıkan Trablusgarp Savaşı münasebetiyle yazdığı şiiri, çağdaşı Ahmed Şevki gibi dinî duygularla değil olayın insanî boyutundan hareketle kaleme almıştır. Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesini konu edinen şiirinde olaya yaklaşım tarzı onun Bâbîlî'ye uzak durduğunu ve tarafsız kalmayı tercih ettiğini göstermektedir.

Yaklaşık 2000 beyitten oluşan divanı ölümünden on beş yıl sonra Tâhâ Hüseyin'in önsözleriyle Ahmed ez-Zeyn tarafından yayımlanmış (Kahire 1938), eseri Ahmed Kemâl Zekî ve Âmir Buhayrî de neşretmiştir (Kahire 1963). Muhammed Muhammed Abdülmecid İsmâil Sabri için bir çalışma yapmış, ayrıca Muhammed Kandûr'un onun hakkında verdiği konferanslar yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 18-21; Abbas Mahmûd el-Akkâd, *Şu'arâ'ü Mısr ve bi'âtühüm fi'l-cil'îl-mâzî*, Kahire 1950, s. 31-39; Hannâ el-Fâhûrî, *Târîhu'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1953, s. 965-966; Şevki Dayf, *el-Edebü'l-'Arabîyyü'l-mu'âşır fi Mısr*, Kahire, ts., s. 92-100; a.mlf., *Dirâsât fi's-şî'rî'l-'Arabîyyi'l-mu'âşır*, Kahire, ts., s. 28-43; Muhammed Muhammed Abdülmecid, *İsmâ'il Şabrî Bâşâ: Hayâtühü şî'ruhu merâşî's-şu'arâ' leh*, Kahire, ts.; Muhammed Kandûr, *Muhâdarât 'an İsmâ'il Şabrî*, Kahire 1955-56; U. Rizzitano, "İsmâ'il Şabrî Paşa", *EP* (İng.), IV, 194-195.

RAHMİ ER

İSMÂİL SAFÂ

(1867-1901)

Şair ve yazar.

21 Mart 1867'de Mekke'de doğdu. Babası Trabzonlu şair Mehmed Behçet Efendi, annesi, soyu Akşemseddin'e dayandığı ileri sürülen (Peyami Safa, s. 165) Ayşe

Samiye Hanım'dır. Çocukluk yıllarını babasının Hicaz vilâyeti mektupçusu olarak görevli bulunduğu Mekke'de geçirdi. 1873'te annesini kaybetti; 1879'da babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldi. Kardeşleri Ahmed Vefâ ve Ali Kâmi (Ak-yüz) ile beraber Dârüşşafaka'nın II. sınıfına kaydoldu (1880). Mezun olunca (1886) bir süre Evkaf Nezâreti Mesârifât Kalemi'nde çalıştı. Ardından İstanbul Telgrafhânesi muhabere memurluğuna tayin edildi (1887). Mekteb-i İdâdî-i Mülkî'de ve Vefa İdâdisi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1890 yılında Meclis Kalemi'nde müsevid olarak çalışmaya başladı. 1895'te verem hastalığına yakalanan şair hava değişimi için Midilli'ye gitti ve bir süre orada kaldı.

Şiirlerinde siyaset konularına ilgi göstermeyen İsmâil Safâ'nın adı zaman zaman siyasî olaylara karıştı. Jön Türkler'le ilişkisi yüzünden gizli toplantılar yapıldığı gerekçesiyle evi birkaç defa arandı. II. Abdülhamid'e karşı İngiltere'nin desteğini sağlamak amacıyla, Transval Savaşı'nda İngilizler'in Boerler'e galip gelmesini temenni eden siyasî bir metin hazırladı (1899). Devrin ünlü yazarlarıyla bir kısım ulemâ, devlet memuru ve askerî ricalin de imzaladığı bu metni İngiliz Sefiri Sir Nicolas O'Connor'a sunan Jön Türk grubuna katıldı (Hanoğlu, I, 573-575). Bu siyasî hareket üzerine Dahiliye Nezâreti'nin 29 Nisan 1900 tarihli yazısı ile Sivas'a tayin edildi ve 24 Mart 1901'de burada öldü. Önce Sivas Garipler Mezarlığı'na defnedilen naaşının daha sonra Sivas Ali Ağa Camii hazîresine nakledildiği bilinmektedir; ancak bugün caminin hazîresinde İsmâil Safâ adına bir mezar bulunmamaktadır.

İsmâil Safâ edebiyatla yakından ilgili bir aileye mensuptur. Babası Mehmed Behçet Efendi, çoğu kaybolmuş olmakla birlikte bir divan teşkil edecek kadar şiir yazmıştır. İsmâil Safâ'nın zihnî bir hasta-

lığı tutularak genç yaşta ölen kardeşi Ahmed Vefâ da şairdi. Küçük kardeşi Ali Kâmi ise şairliğinin yanı sıra eğitimciliği ve tercümeleriyle tanınmış bir yazardır. Gazeteci ve yazar İlhami Safa ile romancı ve fikir adamı Peyami Safa İsmâil Safâ'nın oğullarıdır.

Huz Mâ-Safâ adlı eserinin mukaddimesinde edebiyat zevkini babasından aldığını belirten İsmâil Safâ şiir yazmaya Dârüşşafaka'da öğrenci iken başladı. İlk şiirlerini Safâ imzasıyla *Tercümân-ı Hakikat*'te yayımladı. 1886-1892 yıllarında *Saâdet*, *Mürüvvet*, *Mecmûa-i Muallim*, *İmdâdü'l-Midâd* ve *Mirsad*'da çıkan manzumeleriyle tanındı. Şiirlerini beğenen Muallim Nâci kendisine "şâir-i mâder-zâd" unvanını verdi. 1889'da ilk manzum eseri *Sünûhât* basıldı. *Mirsad* dergisinin başyazarlığını yaptı (9 Nisan - 10 Eylül 1891, nr. 3-25). Tefvik Fikret'i bu görevi sırasında keşfetmiş, Ali Ekrem Bolayır'a göre Servet-i Fünûn edebiyatının esaslarını o koymuştur. Çeşitli şiirlerini, *Mevlid-i Pederi Ziyaret* adlı manzum seyahatnâmesinin bir kısmını ve Fransız yazarı Emmanuel Gonzalès'ten kardeşi Ahmed Vefâ ile Türkçe'ye çevirdiği *Vehâmetli Sevdâlar* adlı romanı *Mirsad*'da yayımlayan şair, derginin kapatılmasından sonra *Huz Mâ-Safâ* ve *Mağdûre-i Sevdâ* adlı manzum eserlerini bastırdı (İstanbul 1308).

İsmâil Safâ, 1884-1892 yıllarında yazdığı şiirlerde Muallim Nâci'nin etkisinde kaldı. 1892-1895 yılları arasındaki dönemde bu etkiden kurtularak şiirde yeni arayışlara yöneldi. Şiirlerini ve edebî makalelerini *Resimli Gazete*, *Hazîne-i Fünûn*, *Mekteb*, *Ma'lûmat* ve *Maârif*'te yayımladı. Bir ara *Maârif* dergisinin başyazarlığını yürüttü (9 Mayıs 1895 - 3 Haziran 1896). Bu dergide şiirlerinin yanı sıra "Mülâhazât-ı Edebiyye" başlıklı bir dizi makalesi de çıktı.

Yenilik taraftarı edebiyatçıların *Servet-i Fünûn* dergisi çevresinde toplanmalarından sonra İsmâil Safâ şiir ve makalelerini bu dergiye göndermeye başladı. 1896-1901 yıllarında yazdıklarını başta *Servet-i Fünûn* olmak üzere *Maârif*, *Mekteb*, *Pul Mecmuası*, *İrtikâ*, *Mütâlaa*, *Fevâid*, *Musavver Terakkî*, *Gülşen-i Edeb* ve *Mecmûa-i Edebiyye*'de yayımladı. Servet-i Fünûn şair ve yazarlarıyla, özellikle Tefvik Fikret'le derin bir dostluk münasebeti vardı. Nitekim Fikret "Sezâ" adlı şiirinde İsmâil Safâ'yı anlatmıştır.

İsmâil
Safâ

Tanzimat'tan Servet-i Fünûn edebiyatına geçiş dönemi şairlerinden olan İsmâil Safâ daha çok Muallim Nâci, Recâizâde Ekrem ve Abdülhak Hâmid etkileri taşıyan içli ve lirik şiirleriyle tabiat, aşk, aile, Allah, kâinat ve ölüm temalarını işledi. Eski-yeni iddiası taşımadan hem eski hem yeni şiir taraftarlarını memnun edecek özellikte şiirler yazdı. Sanat ve edebiyat hakkındaki düşüncelerinde Recâizâde Ekrem'in ve Fransız edebiyatçılarının etkisinde kaldı. Bu tür yazıları vezin, kafiye gibi konulara, Edebiyât-ı Cedîdeciler'in uğradığı târizlere ve yeni yayımlanan kitaplara ait olmak üzere üç grupta toplanabilir.

Dördüncü rütbeden Mecîdî ve Sâlise nişanlıları bulunan İsmâil Safâ üzerine *Türk Düşüncesi* mecmuası Nisan 1954'te bir özel sayı neşretmiştir.

Eserleri. 1. Sünûhât (İstanbul 1306, 1328). Tercibend şeklindeki eser on bend-

den meydana gelmektedir. Dağınık hâtıra, üzüntü ve özlemlerle tabiat-insan, Allah-tabiat, çalışkanlık, sıhhat, aklın âcizliği ve hayat gibi temaların işlendiği eserde güzel mısra yok denecek kadar azdır. Bu yüzden şair tenkit edilmiştir. 2. *Huz Mâ-Safâ* (İstanbul 1308). İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde babası Mehmed Behçet Efendi'nin, II. bölümde kendisinin şiirleri yer almaktadır. Kitabın mukaddimesinde Mehmed Behçet Efendi'nin şairliği ve şahsiyeti hakkında bilgi verilmiştir. Eser düzenlenişi bakımından bir divançeyi andırır. Dinî şiirlerle çocukluk yıllarını ve Mekke topraklarına hasretini dile getiren şiirlerin yanı sıra aşk, tabiat ve fânîlik temalarının işlendiği manzumelerden oluşan *Huz Mâ-Safâ* Muallim Nâci tarafından övülmüştür. 3. *Mağdûre-i Sevdâ* (İstanbul 1308, 1328). 274 beyitlik manzume 34. sayfaya kadar mesnevi, daha sonra gazel şeklindedir. Abdülhak Hâmid'in *Kahbe yahud Bir Sefilenin Hasbıhâl'i*'ne nazîre olan ve monolog tarzında yazılan eserde sevdiği erkek tarafından aldatılan bir kadının acıları dile getirilmektedir. 4. *Mevlid-i Pederi Ziyâret* (İstanbul 1312). Şairin, kardeşi Ahmed Vefâ ile birlikte babasının doğum yeri olan Trabzon'a yaptıkları seyahati anlatan eserde babasının hayatına ait bilgiler de bulunmaktadır. 5. *Mensiyât* (İstanbul 1312, 1328). Tevfik Fikret'e ithaf edilen eserde şairin 1890-1896 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımladığı şiirler yer almaktadır. 6. *Mülâhazât-ı Edebiyye* (İstanbul 1314). Eserde sanatın menşei, sanat ve güzellik, sanatçının özellikleri, üslûp kuralları, hitabetin unsurları vb. konular ele alınmıştır. Düzenlenişi ve ihtiva ettiği fikirler bakımından Recâizâde Ekrem'in *Ta'lim-i Edebiyyât*'ına benzer. 7. *Hissiyât* (İstanbul 1328). Şairin ölümünden sonra bastırılan eserin başında Ali Kâmi'nin "Merhum İsmâil Safâ Bey'in Tercüme-i Hâli" başlıklı bir makalesi bulunmaktadır. Çoğu 1896 yılından sonra yazılan şiirlerden oluşan *Hissiyât*'ta dinî ve 1897 Türk-Yunan savaşıyla ilgili millî şiirlere de yer verilmiştir. 8. *İntâk-ı Hakk'ın Tahmîsi* (İstanbul 1328). Damad Mahmud Celâleddin Paşa'nın *İntâk-ı Hak* adlı hiciv manzumesinin tahmîsidir. 9. *Muhâkemât-ı Edebiyye* (İstanbul 1329). Şairin ölümünden sonra yayımlanan kitapta on sekiz makale mevcuttur. Bu makalelerde daha çok şiirle ilgili konulara temas edilmekte ve devrin muhtelif şairlerinin şiirleri eleştirilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Hikmet [Ertaylan], *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1925, s. 605-629; a.mlf., *İsmail Sefa*, İstanbul 1933; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988, III, 1577-1582; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1958, s. 177-178; Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, İstanbul 1969, s. 421, 457-459; Hüseyin Cahit Yalçın, *Edebiyat Anıları* (haz. Rauf Mutluay), İstanbul 1975, s. 49-51, 131-134; Peyami Safa, *Objektif: 6-Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar*, İstanbul 1980, s. 129-130, 165-166; M. Şükrü Hanioğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*, İstanbul 1989, I, 336, 573, 575; Murat Yüksel, *Trabzonlu Şair İsmail Sefa*, Trabzon 1989; Alâattin Karaca, *Şair-i Mâder-zâde İsmail Sefa*, Ankara 1990; a.mlf., "İsmail Safâ'nın Sivas'a Sürülmesi ve Bunun Ortaya Çıkardığı Bazı Gerçekler", *İlim ve Sanat*, IV/21, İstanbul 1988, s. 60-62; Ali Ekrem Bolayır'ın *Hâtıraları* (haz. Metin Kayahan Özgül), Ankara 1991, s. 435-436; Hakkı Süha, "Edebî Portreler: İsmail Sefa", *Yeni Mecmua*, sy. 33, İstanbul 1939, s. 5; Ali Kâmi Akyüz, "Ölümünün Kırkinci Yıldönümü Münasebetiyle İsmail Sefa", *Türklük*, sy. 12, İstanbul 1940, s. 389-393; a.mlf., "İsmail Sefa", a.e., sy. 13 (1940), s. 391-393; Ercüment Ekrem Talu, "Tanıdığım İsmail Sefa", *Edebiyat Âlemi*, sy. 4, İstanbul 1949, s. 1, 7; *Türk Düşüncesi* (İsmail Sefa Özel Sayısı), I/5, İstanbul 1954, s. 221-351; Nurettin Artam, "İsmail Sefa", *TDL*, sy. 32 (1954), s. 504 vd.; Adnan Akgün, "İsmail Sefa Bey", *Yedi İklim*, V/38, İstanbul 1993, s. 50; Süheyla Seçkin, "İsmail Sefa'nın Mezarına Dair", a.e., IX/66 (1995), s. 116-117; Fahri İz, "İsmâ'il Şafâ", *El'2* (İng.), IV, 195-196; Fevziye Abdullatif Tansel, "İsmail Sefa", *TA*, XX, 310-313; Mustafa Kutlu, "İsmail Sefa", *TDEA*, V, 7-8.

ALAATTİN KARACA

İSMÂİL SAİB SENCER

(1873-1940)

Son dönem âlim
ve hâfız-ı kütüblerinden.

31 Ocak 1873'te Erzurum'da doğdu. Babası Erzurumlu Hacı Kurbanzâde Binbaşı Mehmed Şevki Bey'dir. Küçük yaşta İstanbul'a gitti, burada Esekapısı İbrâhim Paşa İbtidâî Mektebi'ni ve Koca Mustafa Paşa Askerî Rüşdiyesi'ni bitirdi (1887). Fâtih dersiâmi Arapkirli Abbas Şükrü Efendi ile Süleymaniye dersiâmi Ferhad Efendi'den dinî ilimlerde icâzetnâme aldı. Tıbbî atık, müfredât-ı tıbb, teşrîh ve biyoloji gibi ilimlerle de meşgul oldu. Ayrıca eczacılık ve hukuk mekteplerinde bazı derslere dinleyici olarak katıldı. Maarif Nezâreti'nin açmış olduğu imtihanı kazanarak Beyazıt Umumi Kütüphanesi'nde ikinci hâfız-ı kütüblüğe tayin edildi (15 Eylül 1897). Bu arada medresesi de bitiren İsmail Saib Efendi Beyazıt dersiâmlığı un-

İsmâil Safâ'nın Rıza Tevfik'e yazdığı bir mektup (Abdullah Uçman koleksiyonu)

